

## TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

### YAĞMUR BEKLERKEN

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük sayısı: 4026

**Araştırma sorusu:** Tarık Buğra'nın 'Yağmur Beklerken' adlı romanında 1920-1930 yılları arasında yaşanan toplumsal değişikliklerin, siyasi karışıklıkların ve ekonomik buhranların, uzama, bireye ve insan ilişkilerine etkisinin değerlendirilmesi.

## İÇİNDEKİLER

### GİRİŞ

#### 1.BÖLÜM: Toplumsal Değişimler

*1.1. Toplumsal Değişimlerin Uzama Etkisi*

*1.2. Toplumsal Değişimlerin Bireylere ve İnsan İlişkilerine Etkisi*

#### 2.BÖLÜM: Ekonomik Buhranlar

*2.1. Ekonomik Buhranların Uzama Etkisi*

*2.2. Ekonomik Buhranların Bireylere ve İnsan İlişkilerine*

#### 3.BÖLÜM: Siyasi Karışıklıklar

*3.1. Siyasi Karışıklıkların Uzama Etkisi*

*3.2. Siyasi Karışıklıkların Bireylere ve İnsan İlişkilerine Etkisi*

### SONUÇ

**Araştırma sorusu:** Tarık Buğra'nın 'Yağmur Beklerken' adlı romanında 1920-1930 yılları arasında yaşanan toplumsal değişikliklerin, siyasi karışıklıkların ve ekonomik buhranların, uzama, bireye ve insan ilişkilerine etkisinin değerlendirilmesi.

## GİRİŞ

1929 yılının ekim ayında, o dönemin dünya ekonomisini ayakta tutan en stratejik ülkelerden birisi konumundaki Amerikan borsalarının zarar görmesiyle birlikte, Avrupa ve Asya ülkeleri başta olmak üzere birçok yerde ekonomik krizler görülmeye başlanmıştır. 1. Dünya savaşının da olumsuz şekilde etkilediği dünya ticaretinin sallantıya uğraması ekonomik buhrana yol açarken, Türkiye de hem jeopolitik konumu hem de Cumhuriyet'in kurulma sürecinin yorucu etkilerinden dolayı bu buhrandan en çok etkilenen ülkelerden birisi haline gelmiştir<sup>1</sup>. Bu ekonomik krizin yanı sıra o dönemde baş gösteren kuraklık da halkı olumsuz etkilemiş ve bu kuraklığın akabinde yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar halkın sosyal yaşamını da zedelemiştir. Bu zedelemeyi, zorlu yaşam koşullarını ve yaşam mücadelesini pek çok aydın, yazar yapıtlarında konu edinmiş, bu toplumsal gerçekliğe dikkat çekmek istemişlerdir. Tarık Buğra da bu gerçekliği hem birey hem toplum bağlamında yapıtlarına taşımış, demokrasiye geçiş döneminde yaşanan zorlukları, siyasi çalkantıları ve ekonomik buhranları ele alırken (Firavun İmanı, Gençliğim Eyvah, Dönemeçte gibi romanlarında da benzer konuları işler) kurgularında bu bağlamda temsili karakterler ve olaylar yaratmıştır. Buna bağlı olarak bireyleşme sürecindeki Türk halkının, toplumsal ve bireysel olarak dönüşüm süreçlerine ve ataerkil toplum yaşantısının getirdiği zorluklara dikkat çekmiştir.

'Yağmur Beklerken' adlı romanda da Cumhuriyet'in kuruluş döneminin getirmiş olduğu köklü bir düzen değişikliği karşısında halkın gün geçtikçe şekillenen düşünce yapısı ve ideal toplum düzenine karşı dönüşüp şekillenen bakış açısı kaleme alınmıştır. Çok partili sisteme geçişin ilk yıllarını, değişim ve dönüşümü; uzam, zaman, karakter betimlemeleri ile dönemin şartlarını somut bir biçimde ortaya koymuştur. Ekonomik buhranın ve kuraklığın kasaba uzamında yol açtığı zorluklar, karakterlerin bunlarla mücadele ediş biçimlerinin gösterdiği farklılıklar yapının temel taşlarını oluşturmaktadır. Yazar, zorlayıcı ve adil olmayan sistemi eleştirel bakışla ve kullandığı semboller aracılığıyla gündelik yaşamdan izlerle okura sunmuştur. Bu bağlamda, toplumcu gerçekçi bir bakış açısıyla sorunu ortaya koyan, bu anlamda da farkındalık yaratma amacı güden ve kendince çözüm önerileri sunan bir romandır.

---

<sup>1</sup> Öz, 2019: 261-263.

Tarık Buğra, büyüdüğü ataerkil yapının egemen olduğu köy yaşantısının neden olduğu toplumsal sorunlara ve kadın-erkek, zengin-fakir sınıf çatışmalarına odaklanmaktadır. Yapıtta yer verdiği Rahmi Bey karakterinin de endisi gibi avukat olması, tanık olduğu olayları, uzam ve dönemin koşullarında benzerliklere yer vererek anlatmasının kanıtı niteliğindedir. Cumhuriyet yıllarının bir panoraması olan romanda farklı dini inanışa ve siyasi görüşe sahip kahramanlar farklı kişiliklerinin getirdiği karşıtlıklardan yararlanılarak objektif bir bakış açısıyla sunulmuş, apayrı görüşlere sahip insanların kendilerini bulma süreçlerini anlatırken, zıt karakterleri tek bir taşra uzamında birleştirerek kurgunun ilerlemesiyle birlikte karakterlerin nasıl değişip dönüştüğü de aktarılmıştır. Kimlik arayışlarının ve değişen yaşam koşullarının içinde yollarını bulmaya çalışan karakterler, yaşadıkları toprağın ve coğrafyanın da özelliklerini yansıtacak şekilde kendilerine özgü yalın bir dil ve diyaloglarla betimlenmiş, Uzam olarak tercih edilen bu küçük taşrada, gelenekselleşmiş sığ ve muhafazakar bir bakış açısının egemen olduğu aile yaşantısı açık bir biçimde verilmiştir.

Romanın ana sorunsallarından biri olan sınıf çatışması ve kuraklık problemi metaforlarla somutlaştırılmıştır. Kuraklığın neden olduğu susuzluk sorunuyla baş etmeye çalışan halkın siyasilerden beklentileri, adalet sisteminin de sorgusu, toplumsal düzenin bozulmuş çarklarının nasıl döndüğü, “güç” sorgulama alanı bağlamında zengin-fakir çatışmasından doğan ayrımcılıkla birlikte kaleme alınmıştır.

Romanda, yukarıda da görüldüğü gibi toplumsal ilişkiler içerisindeki gerilimler Serbest Fırka'nın kuruluşu ile yaşanan toplumsal olaylar ile kuraklık ve ekonomik buhran çerçevesinde ele alınmıştır. Bu nedenle, bu çalışmada 1920-1930 yılları Türkiye'sinde yaşanan toplumsal değişimler, ekonomik buhranlar vesiyasi karışıklıklar; uzama, bireylere ve insan ilişkilerine etkileri üzerinden ele alınacaktır.

## 1. BÖLÜM: Toplumsal Değişimler

### 1.1. Toplumsal Değişimlerin Uzama Etkisi

“Yağmur Beklerken” romanı kasabanın meydanına bir yıldır yapımları ile uğraşılan parkın açılışında yaşananların anlatısı ile başlar. Parkın açılışı; Rahmi Bey ve amcası Rıza Efendi’nin yorumları ile anlatılır. Rıza Efendi park açılışı esnasında kendisine gösterilen ilgisizlikten dolayı rahatsız olmaktadır. Parka dair ilk görüşleri, parkı küçümsemek üzerinden gelişmektedir. Bunun nedeni kendisinin kasaba için yaptıkları ile sadece sosyal bir alan olarak gördüğü parkı kıyaslamasıdır. Rıza Efendi, kasabalıların ve çevre köylerin ekonomik sıkıntılarını çözmeye çalışmak varken parkın ne işe yarayacağını anlamlandıramamasıdır. Parka dikilen akasyaların kasaba için hiçbir değeri yoktur. Akasyalar yerine, sebze üretimi daha gereklidir ona göre. Rıza Efendi parkta çevresindekilere Harun Reşid ile yaşlı bir köylünün hikâyesini anlatır. Hikâyede, yaşlı bir adamla karşılaşan Harun Reşid meyvelerinden faydalanamayacağı zeytinleri dikmekte olan yaşlı admla şunları konuşur:

*“Allah’ın takdiri bilinmez; ama ben seni, bu diktiğin fidanların meyvesi için hayli yaşlanmış görüyorum.”*

*“Doğrudur evlâd. Ben de zaten kendim için dikmiyorum bunları. Şu gördüğün koca zeytin ağaçlarını dedem dikmiş. Meyvelerini ben ve babam topladı. Benimkilerini de torunlarım yer.”<sup>2</sup>*

Rıza Efendi hikâyede, yaşlı adamın cevabını beğenen Harun Reşid’in ona bir altın vermesini, bunun üzerine yaşlı adamın ‘meyveleri toplamaya başladığını’ dile getirmesi üzerine ‘herkesin ağacı yılda bir mahsul verirken yaşlı adamın ağaçlarının iki defa verdiğini söylemesi üzerine; Rıza Efendi hikayeyi şu şekilde sonlandırır:

*“Hârun Reşid’in, bu sözler üzerine, “Haydi Câfer, bir an önce gidelim buradan; yoksa bu ihtiyar neyim var, neyim yoksa alacak,” dediğini de anlatıyor, ama hikâyenin “torunlar için dikmek” yönüne iyice bastıyor ve insanların, artık, sadece kendileri için dikmek, iyi işlerinin ve başarılarının sonucunu ille de görmek hürsına kapıldığına inanıyor; “Dedelerimiz yol kıyılarına, meydanlara, mesire yerlerine, bizim için çıkarlar, kestaneler, ardıçlar, gürgenler dikmiş; biz de parklara kendimiz için akasyalar dikiyoruz, diyor.”<sup>3</sup>*

Açılışta kasaba halkı, kaymakama ve belediye başkanına el pençe divan olmuştur. Onlara yakın olmak için birbirleriyle yarışmaktadır. Rıza Efendi ise o alana gitmek istemez, kendisi onlardan yaşça büyüktür ve onların kendisine saygıda kusur etmemesi gerekmektedir. Sonra bu

<sup>2</sup> Buğra, 2012: 5.

<sup>3</sup> Buğra, 1990: 5.

durumu sezen bir iki belediye çalışanı, bir isteği arzusu olup olmadığını sorarak onunla ilgilenir. Rıza Efendi de bu ilgi karşısında tatmin olmuştur. Rıza Efendi'nin parka dair düşünceleri değişmiştir; *“Eyi oldu bu park, be sarı inat., milletin bi arayagelip hava alçağı bi yerimiz oldu. Neydi o duman dolu kahveler.”*<sup>4</sup> der.

İlk bölümde parkın açılışı, ikinci bölümde ise Serbest Fırka'nın kurulması süreçleri toplumsal değişimlerin uzama etkisinin nasıl geliştiğinin kanıtıdır. Beklenen yağmur yağmamaktadır, köylüler bu durumdan ötürü gergindir. Oysa kasabalılar park ve fırka gibi sosyal, kültürel ve politik gelişmeler karşısında heyecan duymaktadır. Ekonomik gerilimin farkında olmayıp fırkanın açılacak olması ile heyecanlanan bir kesim ile bu durumun 'yağmur'dan önemli olamayacağını düşünen bir başka kesim arasındaki ilişki fırkanın açılmasıyla daha yoğun bir şekilde gelişecektir. Yaşanan toplumsal değişimlerin ekonomik ve siyasi açıdan çeşitli gerginliklerin yükselmesine neden oluşu "parkın açılışı"ve fırka metaforlarıyla verilmiştir. Rahmi Bey, fırkanın açılacağına dair ilk haberi Cumhuriyet Gazetesi'nden, parkın açıldığı gün akşamında gelen 'bir önceki günün' gazetesinden öğrenmiştir. Rahmi Bey'in gözünden; fırkanın açılması pek önemli değildir, asıl önemli olan 'yağmur'dur, köylülerin durumudur:

*“Acıkmışlar., açlar, yazık. Dilenmeyi de bilmezler. Kapımızda bekleştiler. İki lokma alınca da gittiler. Anlamadın sen emminin oğlu; eşeklik edip verdim paketi., kendimi bi bok sandığım için. Bilirim ben; ayıp olmasın diye aldı paketi. Bilirim ben; bekledikleri iki lokma iki çift lâf., hattâ bir selâmünaleyküm; yok sayılmamak, eşya farz edilmemek: Varlıklarının, insanlıklarının kabul edildiğine inanmak. Asıl açlık bu. Yürütecek, konuşuracak, gözlerinin ferini getirecek iki lokma bu.”*<sup>5</sup>

Beklenen yağmur da, Serbest Fırka'nın kurulması ile benzer zamanlarda yağar. Ancak 'yağmur' gecikmeli yağmıştır. Köylülerin ürünlerinin çoğu kurtarılabilir bir durumda değildir. Yağmur ve fırka arasında kurulan bu benzerlik, toplumsal değişimlerin etkisini ele almak için önemli bir anolojidir. Toplumsal değişimler; ekonomik buhranların baş göstermesiyle birlikte ele alınmalıdır.

## 1.2. Toplumsal Değişimlerin Bireylere ve İnsan İlişkilerine Etkisi

İlk, iki bölümde düşünceleri eşliğinde sunulan Rıza Efendi, Rahmi Bey, Güldane Hanım ve Kenan Bey'dir. Genel olarak Rahmi Bey'in çevresindeki gelişmelerle ilerleyen roman, bu karakterlerin geçmişlerini, düşüncelerini, ön-görülerini karakterler arası etkileşimlerle

<sup>4</sup> Buğra, 1990: 6.

<sup>5</sup> Buğra, 1990: 27.

sunmaktadır. Rıza Efendi'nin parkın açılışında genel bir portresi ortaya konmuştur; ekonomik gelişmelere ve geleneksel değerlere verdiği önem ön plandadır. Bunların yanı sıra da değişim ve dönüşümleri takip etmekte, bunlara dair şüpheleri bulunmaktadır. Rahmi Bey'in amcasıdır ve onun için önemlidir. Baba yarısıdır, ama babasız büyümenin etkisi Rahmi Bey'in yaşantısında bir eksik yan bırakmıştır:

*“Amcası ona, çocukluk günlerinde de, ergenliğinde de istemeden vermiştir ve kendi çocuklarına verdiğini vermiştir. Doğrudur bu. Ama bir de istemek ve isteyememek denilen şeyler vardır. İşte bu acıyı tatmıştır Rahmi. Ve amcasının hatırlattıklarından birisi de işte bu acıdır: İsteyememek.. şımaramamak.. nazlanamamak!*

*Öyle sessiz, kahkahasız gülüşleri bundan mıdır acaba?”<sup>6</sup>*

Rahmi Bey'in babası askerde şehit olduktan sonra onu annesi yetiştirmiştir ve annesi Rahmi Bey'i yetiştirirken hem bağ bahçeye hem ev işlerine hem de Rahmi Bey'in yetiştirilmesine yoğun çaba göstermiştir. Ölümünden sonra da Rahmi Bey'e amcası Rıza Efendi bakmıştır. Okumasına ve avukat olmasına destek olmuştur. Gençlik aşkı 40 yaşında biriyle evlendirilince o da Güldane ile evlenir, iki çocukları olur. Güldane de akıllı bir kadındır, köy konularına dair yorum yapar, siyaset üretir ama diğer kadınlar gibi kamusal alanlara pek çıkmaz. Bu kadınlar, ev işlerinin ve evin erkeğinin yükünü 'doğal' bir şekilde karşılarlar. Bazı evlerde de cinsel ve fiziksel şiddetle karşılaşır ve bu konuda da sadece kendi aralarında dertleşirler. Bu sıkıntılı durumlar 'bilinse' de önemli bir 'sorun' olarak görülmez. Bu durumu Rahmi'nin kayınçosu Sami hakkında düşündükleri üzerinden gözler önüne serilir. Sami, Rahmi'yi sevmez ama severmiş gibi görünür. Rahmi'ye göre Sami'nin, Rahmi'nin sevmediği insanlarla görüşmesinin sebebi budur:

*“Bütün bunlar bir yana, karısını da hor görürdü. Güldâne, bu konuda, Rahmi'yi - gerçekten- tiksindiren ve baldızı adına da, karısı adına da dertlendiren ne hikâyeler anlatmıştı; bunlar da Sâmî'nin -bacanağının- yalnız kendisini değil, Serdar'la Müberrir'i düşman gibi gördüğünü, evinde adlarını bile ettirmediğini gösteriyordu. Huriye'yi -Güldâne'nin bacısını- hırpaladıkları olmuş. Anlatılanlardan Rahmi'nin çıkardığına göre, bunun sebebi de aynı şeydir ve kadıncağızı, kendisi gibi, eniştesine, ablasına ve yiğenlerine düşman edemeyişidir; hiç değilse soğutamayışıdır.”<sup>7</sup>*

Bu düşünce akışında görüldüğü üzere, kadınların konumları ve durumları, erkekler arası 'politik' ilişkilerdeki tavırların etkisi olarak yorumlanmaktadır. Bu nedenle 'sorun' olarak görülen şey, kadınların konumundan çok erkeklerin çatışmalarıdır. Romanın olayları genel anlamda siyasi ve ekonomik ilişkiler düzleminde gelişirken alt metinde toplumsal yaşamın

<sup>6</sup> Buğra, 1990: 12.

<sup>7</sup> Buğra, 1990: 42.

temelleri dikkat çekici ve yorumlamaya değerdir. Kadın-erkek ilişkileri, ataerkil yapıda gücün erkekte toplanması, kadının sosyal hayatta yalnızca eş, anne, ev hanımı gibi rolleriyle geri planda tutulması gibi temel algıyı yansıtacak ilişkiler ağına dikkat çekilir. Romanda dikkat çekici ayrıntılardan biri kadınların parka götürülmemesi, sadece kocalarının ya da babalarının ‘ev’lerinde olma zorunluluğu örnek verilebilir. Yalnız bu ‘ev’ olarak gösterilen alanasında bütün ‘ev ekonomisi’nin de döndüğü alandır:

*“Ana şehit karısıdır. Ana bahçeye girer.*

*Ana çapa çalar, ot yolar, soğan, sarımsak yeregeçen eker; domates, patates, patlıcan, kabak eker. Ana elma, erik, zerdali toplar. Ana bunların kimini kurutur, kimini pestil yapar.*

*Ana inek sağar, yoğurt çalar, yayık vurur. Ana satılacakları satar, alınacakları alır.*

*Ana, geceleri, kör kandilin dibinde sökülük diker, yama yamar, beş paralıkları, on paralıkları, yirmi paralıkları sayar, ha sayar.*

*Ana aş pişirir, çamaşır yıkar, tahtaları siler; ana oğlunun ve izin yadigarı kızının başlarını – bitlendilermi diye – arar, tarar.*

*Ana buruş buruş, ana kırış kırış olur; ana solar, sararır, kavrulur.*

*Ve ama, yaş otuz demeden, oğlan dokuz, kız altı yaşında, iki çocuğunu bırakarak Yarenler’dekimezarlığa, beş kişiyle, götürülür.”<sup>8</sup>*

Bu düzen, yani erkek egemen gücün belirgin varlığı devletin en tepesinden evlere kadar yukarıda bahsedildiği üzere ‘sorun’ olarak görülmemekte ‘normalize’ edilmiş bir erkek-egemen toplumsallıkta yaşanmaktadır.

---

<sup>8</sup> Buğra, 1990: 18.



## 2. BÖLÜM: Ekonomik Buhranlar

### 2.1. Ekonomik Buhranların Uzama Etkisi

Romana ad olan “Yağmur Beklerken” söz öbeği; romanın içeriği, öne çıkan gerçeklikler ve verilmek istenilen düşünce ile ilintilidir. ‘Yağmur’ Bursa’daki bir taşra kasabasının hem geçim kaynağı hem de rahmet, dirlik, devlet ve tanrı olarak manevi ilişkiler içerisinde bir anlama bürünür. Böylelikle ‘yağmur’ kelimesiyle iç içe geçmiş, birbirini bütünleyen bir bağ dikkat çeker. Böylece ‘yağmurbeklerken’ki hal ve tavıra dair anlatılanlar; toplumsal ilişkilerin nasıl ve ne şekilde geliştiğini ortaya koymaktadır.

Romanın başında; kasabaya bir türlü yağmayan yağmur ile serbest fırkanın kurulması eş zamanlı ele alınmaktadır. Bu da toplumsal ilişkilere dair bazı önemli detayları işaret etmektedir. İlk olarak ‘yağmur’ şehirlinin değil de köylünün temel ihtiyacını karşılayacaktır. Böylelikle köyün ekonomik düzeninin devamlılığı korunabilecek, böylece herkesin ekonomik refahı kendi akışında kalabilecektir. Yağmur yağmazsa bütün bu düzen gerilimlere neden olacaktır.

### 2.2. Ekonomik Buhranların Bireylere ve İnsan İlişkilerine Etkisi

Düzenin değişikliği, siyasi anlamda bir güce sahip olmayan ve yoksul olan ancak bir biçimde kendine bir yer ve kazanç kaygısı arayanlar için bir umut olmuştur. Ekonomik ve siyasi yönden güçlü olanlar ellerindekini yitirme korkusu ile tedirgindirler. Bu nedenle iktidardakiler, muhalefet üretenlere karşı kırgınlık ve öfke üretmektedirler. Serbest Fırkacılar da iyi niyetli adım atmışken onlara destek olmayanlara benzer bir öfke üretecektir. Rıza Bey, bu konudaki görüşlerini; Rahmi Bey’in Serbest Fırka’ya katılımına dair önce istemeyip de sonra kabul etmesinin ardında yatan düşünceyi açıklarken şu şekilde dile getirmektedir:

*“Senin fırkaya girişine neye sevindim? Belki garibine gider diye derim: Demin, aşşada, bavulu açar, Karabiber’in bebeğini çıkarırken, eyice düşündüm. Hani sen dediydin, biz fırkaya girsek de girmesek de elâlem mutlaka bulaştırır deye. Onu hatırladım, San haklı dedim. Nas’olsa bi şey yakıştıracaklar., bize gelmedi deye iki taraf da öfkelenecek. İki taraf birden kızcağna bi taraf kızsın be Rahmi. Sonracığma.. bunca yaş yaşadım, bunca şey gördüm, sonunda da anladım ki, sular yokuş yukarı akmaz heç.”<sup>9</sup>*

Rahmi Bey’in konumu tam da bu noktada, arada kalan kesimi yansıtmakta, olayları en

---

<sup>9</sup> Buğra, 1990: 108.

sakin karşılayan, olayları anlamaya ve herkes için adil bir şekilde çözümlenmesine çalışan bir tavırla hareket etmektedir. Örneğin köye elektrik getirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalar aksamasın diye Fırka'nın başkanı olduğunda bankadaki görevini Halkçı Partiden akrabasına devretmiş ve banka yönetim kurulunu üç halkçı üç serbestçi üye ile eşitlikçi bir şekilde organize etmek istemiştir.

Ekonomik ilişkiler göz önüne alındığında romandaki 'banka' aracılığı ile anlatılan olaylar da ayrı bir incelemeyi hak etmektedir. Banka, köylünün kendi kalkınmasını sağlayabilmesi, İstanbul'daki, İzmir'deki bankalardan ziyade kendi içerisinde bir dayanışma kurabilmesi amacıyla Rıza Efendi'nin girişimleri aracılığıyla kurulmuştur. Gerektiğinde elden çıkarılacak arazileri ya da fabrikaları dışarıya kaptırmamak için satın almakta ve köylüyü-kasabalıyı istihdam ettirmeyi amaçlamaktadır. Banka amacı doğrultusunda düşünüldüğünde başlangıçta siyaset-üstü bir görünüme sahiptir. Oysa iki partili dönemde başlayan yandaşlıca banka da bundan etkilenmiş, siyasi bir araca dönüşmüş, böylece yapabileceği olumlu girişimler azalmış ve olumsuz bir niteliğe dönüşmüştür. Örneğin her şeyin sonunda köye elektrik getirtilememiştir. Bu bağlamda banka romanda metaforik bir söylemle, umudu, güveni yansıtan bir sembol olarak yaratılmış, dönemin gerçekliğini yansıtır bir biçimde daha sonra yaşanan başarısızlıklar doğrultusunda umutların kırılmasını sembolize etmiştir:

*“Banka iflâsın eşiğinde idi. Torlağın fabrikaları -politik çalkantular, söylentiler, iddialar, yabancı alıcılar da elini çekmiş- çürüyüp gidiyordu ve kasabaya elektrik verilemeyecekti. Rıza Efendi dünyaya küsmüştü.”<sup>10</sup>*

Yukarıda da söz edildiği gibi, köyün ekonomik temeli tarımsal faaliyetlerdir. Yağmur tarımsal faaliyetlerin temelinde önemli bir etmenken diğer bir faktör de insanların emek ve pazar ilişkileridir. Tarım alanları kasabaya çeşitli şekillerde uzaktır ve her arazi çeşitli şekillerde birilerinin mülküdür ve üretim faaliyetini gerçekleştirdiği alandır. Köyün ileri gelenlerinin tarım alanlarının yanı sıra özel bahçeleri de vardır. Köyüdeki sınıfsal ilişkiler bağ-bahçelerin değerleri doğrultusunda kurulmuştur. Bu genel yaklaşım üzerinden düşünüldüğünde, bu bölümün başında bahsedildiği şekilde düzenin değişimi sınıfsal ilişkilerin de değişimini yansıtmaktadır. Devlet düzenindeki dönüşüm, alınacak payların da dönüşümü içermektedir. Bu nedenle köylüler arasında doğa gerginlik yaratırken kasabanın önde gelenleri arasında da birbirleri ile giriştikleri çatışmalar gerginlik yaratmaktadır. Romanda bu durumu en iyi gösteren örnek; Rahmi Bey'in almak istediği bahçe için girdiği açık artırma ya da çocukluğunun geçtiği evin satılması ile ilgili yaşadığı değer ilişkisidir. Rahmi Bey'in babası ölünce Rıza Efendi,

---

<sup>10</sup> Buğra, 1990: 176.

Rahmi Bey'in evlerini satmak durumunda kalmış ve o parayla Rahmi Bey'i ve kardeşini yetiştirmişti. Rahmi Bey de avukat olduktansonra amcasının biriktirdiği para sayesinde, şu an yaşadıkları evi satın alınması sırasında Güdük Hacı ile rekabete tutuşmuş, saygıda kusur etmeden ve kendi çıkarını da gözeterek evi alabilmiştir. Bu açık artırmada dikkat çeken ilişki ve ekonomik buhranın etkisi şu alıntıyla özetlenebilir:

*“Rahmi -psikolojik savaş- sessizliği yeterince uzattıktan sonra, özür diler gibi konuştu: “Yüz on olsun.” Hep gülüyordu, yumuk yumuk gözlerle.*

*Güdük Hacı; “Yüz yirmi panganot” dedi.*

*Dünya krizi, özellikle de afyon piyasasındaki çöküntü ondan da çok şey gtrmşti; ama sdece parasından., gururundan değil. Onurluydu, soyluydu. Kendisine karşı pey sürülmesini saygısızlık gibi görüyor, burnundan soluyordu. Rahmi'yi beklemeden ekledi: “Yüz otuz.”*

*Ne var ki, bu kkreyiş de yetmemişti karşısındaki glşn titremesine. Rahmi'nin sesi de hep rahattı; “Ben iyiyim, sende ne var, ne yok, Hacı” der gibiydi: “Yüz elli olsun.”*

*Güdük Hacı şöyle bir duraklamış, hatta yutkunmuştu. Yüzü kıpkırmızıydı; “Uyma elin yeni yetmesine” der gibi salladı başını ve sdece beş lira artırdı: “Yüz elli beş.”*

*Ama Rahmi bunun da yıkıcı karşılığını buluverdi: “Yüz elli altı kayme.””<sup>11</sup>*

Sonuç olarak; yaşanan ekonomik buhran, savaştan çıkmış toplumların ticaretle kurduğu ilişkilerde zorluklar yaratmıştır. Ekonomik olarak yavaş yavaş gelişen yeni ilişkiler toplumsal alanda görünür olmaya başlamıştır. Romanda bu durumların etkisiyle yaşanan insan ilişkileri yukarıdaki örnekler aracılığı verilmiştir.

---

<sup>11</sup> Buğra, 1990: 15.

### 3. BÖLÜM: Siyasi Karışıklıklar

#### 3.1. Siyasi Karışıklıkların Uzama Etkisi

Romanda, seçimler bittikten ve Halk Fırkası seçimi kazandıktan sonra toplumsal alan bir parça durulmuştur. Serbest Fırka girişimi her alanda çeşitli çatışmalara neden olmuş, cepheleşmeler oluşmuştur. Toplumun büyük bir kısmı fırkacılık peşinde taraflaşmış ve düşmanca tavırlar sergilemiştir. Tamamen iyi niyetle ve demokrasi amacıyla başlayan çok partili parlamento girişimi uzun süre kalıcı bir etki gösterecek olan ‘düşman’lıklara aracı olmuştur. Bu durum, romandaki karakterler aracılığı ile Türkiye’nin sadece 2-3 yıllık bir dönemi değil öncesi ve sonrası ile birlikte sağ/muhafazakâr bakış açılarının nasıl geliştiğini, nelerden etkilendiğini, nasıl etkiler yarattığını ortaya koymulmaktadır.

#### 3.2. Siyasi Karışıklıkların Bireylere ve İnsan İlişkilerine Etkisi

Romandaki karakterler gözünden bakıldığında ‘tek partili sistemde’ belediye başkanlığı ve kaymakamlık yapan devlet yetkilileri ‘yağmur’un gerekliliğini çok ciddiye almaz. Onların gözü ‘park’ açılışında, sosyal-kültürel etkinlikleri düzenleyerek sahaya renk getirmektedir. İşte Serbest Fırka’nın kuruluşu, bir yağmur beklentisi olarak düşünülebilir. Romanın ilerleyen bölümlerinde Serbest Fırka’nın kurulması ile ilgili tartışmalar bu durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu tartışmalardan bazıları; Serbest Fırka’nın Gazi Paşa’nın isteği ile kurulması ve muhalefet ve iktidarın birbirini ve halkı besleyecek bir ortam yaratacak olmasıdır. Bu noktadan bakıldığında, Serbest Fırka’yı kuranlar öncelikle halka halkın ihtiyaçları doğrultusunda hizmet götürmeyi amaçlamakta; devletin rahmetini halka ulaştırmayı ve aynı zamanda halkın yaklaşımlarını da devlet ilişkilerinde görünür kılmayı hedeflemektedir:

*“— Şincii.. Ankara’yı şööyle bi düşünelim Rahmi. Gazi Paşa hazretleri.. İsmet Paşa., öteki paşalar, kumandanlar ve.. Fethi Bey, Nuri Bey, Saffet Bey, Ahmet Bey, Naki Bey, Yunus Bey, Celâl Bey., velhâsıl, o firkada, bu firkada, adını bildiğimiz, bilmediğimiz beyler! Kim bu beyler, paşalar? Bi düşünelim, ha?*

*Ve konuşuyor, Rahmi’ye söylediklerinden çok daha fazlasını düşündürtebiliyordu:*

*Bütün bu insanlar, Halk Fırkası’nda veya Serbest Fırka’da, fark etmez, hepsi de Gazi’nin buyruğunu ve irâdesini kendi kişilikleri ve var oluş sebepleri sayan, varlıklarını sürdürmenin garantisi gören kimselerdi. Bugün Halk Fırkası’nda kalanlar da, Serbest Fırka’ya geçenler de aynı ölüm kalım mâcerasını birlikte yaşamış, başarıya ulaştıktan sonra da aynı çevreyi oluşturmuş kişilerdi; başaramasaidiler aynı âkıbeti paylaşmak zorunda kalacak kişiler!*

*Bu particilik olayında sonuç ne olursa olsun, yaşama şansının söz konusu olduğu bir kaderi paylaşanların birbirlerine ciddî, hattâ önemsenebilecek kayıplar verdirtmesi düşünülebilir miydi?”<sup>12</sup>*

Bu yaklaşımlarla kurulmaya çalışılan Serbest Fırka, ne yazık ki, ‘yağmayan bir yağmur’, ‘geciken bir yağmur’, ‘ekinleri kurtaramayan bir yağmur’, ‘bereketsiz bir yağmur’ olacaktır. Romanda Serbest Fırka’nın kurulması konusunda en istekli olan kişi, Serbest Fırka’nın temsili olarak düşünülebilecek Avukat Kenan Bey, Serbest Fırka’nın kasabaya fayda sağlayacak bir girişim olduğunu düşünmektedir. Onun için Serbest Fırka, Rahmi Bey’in pancarları kurtarmak için şehirden getirdiği ‘su pompası’ ile eş-değer bir anlama sahiptir; bu yaklaşımı savunan Kenan Bey’in görüşleri şu şekildedir:

*“— Rahmi, diye başladı; yağmurun ne demek olduğunu, üç, beş maaşlı ile beş, on haytadan başka, herkes biliyor. Yağmurun nasıl beklendiğini de. Dua boyunca hep bunu düşündüm. Ve, düşündümki, insanların ve cem’iyetin, duasını bilmedikleri, çünkü ne olduğunu bilemedikleri bekleyişleri., şöyle söyleyeyim., idrâk edemedikleri ihtiyaçları da vardır. Halk onları, ancak, toprağın yağmur bekleyişi gibibekler: Dilsiz, kelimesiz, aksülamelsiz. Toprak için yağmur duasını insanlar yaptı., bir saat önce. Yağmursuzluk yüzünden, toprak adına insanlar yandı. İmdi., peki, diyorum Rahmi.. demeden de yapamıyorum ki, halkın, anlatmaya çalıştığım ve anladığından emin olduğum o bilemediği bekleyişleri, idrâk edemediği ihtiyaçları., bulamadıkları için kavruk ve hattâ kısır kaldığı ihtiyaçları te’mine kimler medâr olacak? Pancarların için pompa getirdin. Ne güzel. Başkalarına da verdin. Bu ondan da güzel. Bende aynı şeyi yapmak istiyorum. Aynı şeyi yapalım diyorum.. buna mecburuz diyorum. Hakikaten büyüksek, aklımızla, bilgimizle övünüyorsak, kendimizi okumamışlardan üstün sayıyorsak.. pompa getirmekten hiçbir farkı olmayan bu rehberlik vazifesini yapmak mecburiyetindeyiz diyorum.”<sup>13</sup>*

Yağmur yağmadıkça; su dağıtımı belediye tarafından yandaşlara öncelikli bir şekilde sağlandıkça ‘su pompası’ olan Serbest Fırka sadece çatışmalı alanları çoğaltacaktır. Rahmi Bey kendi emeği ile kurduğu düzeni Serbest Fırka üzerinden gelişen çatışmalarla riske atmak konusunda büyük bir endişe sahibidir. Kendi kişiliği içerisinde ikiye bölünmüştür; hem idealist bir yaklaşımla Serbest Fırka’nın gerekliliğine inanmakta hem de maddi-toplumsal gerçeklikleri düşündüğünde işe yarayacağını bilmektedir. Rahmi Bey’in, Serbest Fırka’ya katılıp işleri yürütmesi ‘ikilem’ içerisinde kalmasına rağmen kabul edilişle sonuçlanır. Kenan Bey’in toplumcu yaklaşımdan etkilenmiş, ona saygısından yalnız bırakmak istememektedir. Bu, ‘su pompası – fırka’ benzerliğini reddetmek istediği anda, kendisi ile Kenan Bey arasındaki farka işaret etme çabasında görülür; “Kenan Bey’e; “bağışla beni ağbey” diyecekti, “avkatlığı bile

<sup>12</sup> Buğra, 1990: 129.

<sup>13</sup> Buğra, 1990: 85.

*birakıyorum ben.” Bunu düşündükten sonra mırıldandı da: “Pompa pompadır, toprak da toprak., benzetmeye menzetmeye fikrim ermez benim.” Ekledi de: “Kenan Bey Kenan Bey, Rahmi Bey de Rahmi Bey.”<sup>14</sup> İndeki temel arzu; işlerin yürütülmesi esnasında, çatışmaları çözümlenmek ve işlerin birlik-beraberlik içerisinde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.*

Rahmi Bey içinse toplumsal sorun çok daha ‘gerçek’ bir şekilde ortadadır. Su pompası ancak Rahmi Bey’i ve bazı yoksulları belirli bir oranda kurtarabilmektedir. Yağmur yağmadığı, su pompası yeterli olmayacaktır. Serbest Fırka’nın da durumu benzerdir. Halkın, ‘particilik’ yapmayacağı bir yaklaşım içerisinde olması gerekmektedir ki Serbest Fırka, Halk Fırkasıyla birlikte köye bereket sağlayabilsin. Serbest Fırka’nın kuruluşundan sonra ‘beklenen yağmur’ yağar, köylü bir parça rahatlar ama artık ekinlerin çoğu için geç kalınmıştır çünkü yaşanan gerilimler halkı zorunlu bir seçime doğru götürmektedir.

Seçim günü yaklaştıkça taraflar keskinleşmektedir. Sadece bahçeler ve kahveler Halkçı, Serbestçi diye bölünmemiş, akrabalıklar, dostluklar da fırkacılık doğrultusunda bölünmüştür. Kimin nereye gittiği üzerinden gelişen particilik söylentileri gelişmekte, kimin kiminle görüştüğü artık sadece söylentiler aracılığı ile politikada belirleyici olmaktadır. Söylentilerin başlıkları ise; ‘yandaşlık ve dönekliktir’. Serbestçilerle görüşen Halkçılara ya da Halkçılarla görüşen Serbestçilere ‘dönek’ denmekte, kasabada bu şekilde gelişen söylentiler ile yapılan siyaset, Ankara’da siyasi-entelektüel yaklaşımla daha resmi bir bakış açısıyla yapılmakta ama yine benzer bir sonuç doğurmaktadır.

Öncelikle İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e geçişin bürokratik alanlarda yarattığı dönüşümlerin taşradaki kurumlarda nasıl yansıdığına gözler önüne serildiği romanda belediyeler, kaymakamlıklar, parti kurumları arasındaki ilişkiler halkçılık, demokrasi, ilerçilik, özgürlük gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Karakterlerin konumları ve savundukları ideolojiler doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylem ve söylemler dönemin ilişkilerini yansıtır niteliktedir.

---

<sup>14</sup> Buğra, 1990: 92.

## SONUÇ

Yağmur Beklerken adlı romanda Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk döneminde yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmelerin, dönüşümlerin, karışıkların bir kasaba uzamında yansıtıldığı görülür. Köylülerin ve aydınların 'fırkacılık' doğrultusunda aldıkları tavırlar, romanda, hem ekonomik hem de siyasi ilişkiler içerisinde ele alınmıştır. Karakterler aracılığı ile Türkiye'nin demokratikleşme çabaları, bu süreçte yaşanan ekonomik zorluklar ve siyasi mücadeleler; bireylere ve insan ilişkilerine dair etkileri doğrultusunda sunulur. Romandan yola çıkarak toplumsal değişimlerin, ekonomik buhranların ve siyasi karışıklıkların uzama, bireylere ve insan ilişkilerine etkilerinin ne şekilde ele alındığına bakıldığında şu görünümün öne çıktığı gözlenir:

Toplumsal değişimler, sosyal – kültürel alanda ancak orta-üst sınıfta görünmekte ki onlar da eğitimli kesim olarak önde gelenleridir. Ancak yine de toplumsal değişimler, demokratikleşme çabaları ve kadınların kamusal alanlarda görünümü gibi, çok küçük bir oranda gerçekleşebilmektedir. Kadınlar kamusal alanda henüz çok görünmemekte, sosyal olanaklar kadınların değil daha çok erkeklerin egemenliğindeki alanlar olarak ataerkil yapının izlerini yansıtmaya devam etmektedir.

Tarımsal teknolojik gelişmeler ancak halkın orta-üst sınıfındaki kesimine ulaşabilmektedir. Ancak bu şekilde gerçekleşen tarımsal gelişmeler, kuraklık ve ekonomik buhranın etkisinden dolayı köyler ve kasabalardaki sınıfsal hiyerarşileri ve ekonomik gerilimleri artırmıştır. Yerelerde ekonomik alanda iç dayanışmalar olsa da bu dayanışmalar siyasi faktörlerden etkilenmekte ve onların güdümünde gelişmektedir ki tüm bunlar romanda dönemin siyasi ve ekonomik yapısına dair farkındalık kazandırma amacına yönelik kullanımlardır.

Siyasi alanda demokratikleşme çabaları gerçekleştirilirken bu çabaların halk arasında bölünmelere neden olduğu yukarıda konuşulmuştur. Köylerde ve kasabalarda mevki sahibi olanlar buldukları konumu kaybetmemek için rakip fırkaya ve üyelere dair olumsuz söylemler üreterek onları karalarlar. Muhalefet üretenler ise bir yandan halkın ihtiyaçlarını karşılamak bir yandan da siyasi alanda güçlü olmak için çeşitli siyasi mücadeleler gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda demokratikleşme çabalarının savaşlara neden oluşup oluşmadığının yazar tarafından kutupluluk üzerinden verildiği dikkati çekmektedir.

Bu çıkarımların ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemine dair yaşanmışlıkları eleştirel bir biçimde anlatan romanda zor koşullar altında kurulmayı başaran cumhuriyetin demokratikleşme sürecindeki sancılı gerçekçi bir gözle sunulduğu, 'yağmurun' hem bir metafor hem de yaşamsal bir gereksinim anlamlarıyla kullanıldığı dikkat çekmektedir.

## **Kaynakça;**

Buğra, T (1990): *Yağmuru Beklerken*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Öz, E. (2019): “1929 Dünya Ekonomik Krizi’nin Türkiye’ye Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Yansımaları, İzmir ve Menemen Örneği Üzerinden Çok Yönlü Bir Değerlendirme”, *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2019, 2/2, İstanbul:259-281.